

Olszewski, Eugeniusz

Zgromadzenie ogólne Sekcji Historii Nauki Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/2, 430-433

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wiązuje do współczesnych warunków rewolucji naukowo-technicznej⁵. Okresowe spotkania i dyskusje rozbudziły zainteresowania dla nowych kierunków badawczych nad historią techniki, której rozwój kojarzy się ze środowiskiem społecznym krajów i kontynentów znajdujących się na różnym stopniu rozwoju ekonomiczno-społeczno-

Szeroko ujęta historia techniki mogłaby stać się elementem powszechnego kształcenia, co wydaje się niezbędne dla formowania świadomości nowoczesnego społeczeństwa.

Interesujące w tej dziedzinie inicjatywy rozwija we Francji Centre de Documentation Sciences Humaines przy CNRS⁶. Zaprezentowany na wspomnianym kolokwium ICOHTEC w Moskwie „Biuletyn” (sygnalny) informacyjno-bibliograficzny pod hasłem: *Histoire des Sciences et des Techniques* zawiera następujące działy: 1) ogólny (konceptje, metodologia, kształcenie); 2) nauki i techniki matematyczne; 3) nauki i techniki fizyczne; 4) technologia; 5) nauki i techniki ziemi; 6) nauki i techniki biologiczne. Konceptja ta zasługuje na dyskusję i ocenę w środowisku polskich historyków techniki i przedstawicieli zainteresowanych dyscyplin; dodajmy, że wyżej wymieniony „Biuletyn” zawiera sporo tytułów publikacji naszych uczonych.

Ostatnia refleksja pokongresowa dotyczy kwestii wdrażania elementów historii techniki do powszechnej świadomości naszego społeczeństwa. Poza formą dydaktyczną, przyswajania jej przez programy nauczania i kształcenia na różnych szczeblach, warto poświęcić więcej uwagi metodom popularyzacji w różnych środowiskach pracy. Jest to ważny czynnik kształcenia świadomych postaw produkcyjnych w obecnym okresie rywalizacji o miejsce Polski wśród krajów rozwiniętych gospodarczo.

Irena Pietrzak-Pawłowska

ZGROMADZENIE OGÓLNE SEKCJI HISTORII NAUKI MIĘDZYNARODOWEJ UNII HISTORII I FILOZOFII NAUKI

W czasie XIII Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki w Moskwie, w dniach 17 i 23 sierpnia 1971 r., obradowało na dwu kolejnych posiedzeniach Zgromadzenie Ogólne Sekcji Historii Nauki Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki.

Do Sekcji należą obecnie komitety narodowe z 29 krajów, jednakże na Zgromadzenie Ogólne przybyły delegacje tylko 21 komitetów. Delegacje te rozporządzały łącznie 53 głosami, a prócz tego w posiedzeniach brało udział (z prawem głosu) 5 członków ustępującej Rady Sekcji⁴. Polski komitet narodowy reprezentowali: J. Bukowski i B. Suchodolski, jako członek zaś Rady uczestniczył w Zgromadzeniu E. Olszewski.

⁵ Na kolokwium ICOHTEC w Moskwie (20 VIII 1971) przedstawiono nast. referaty: E. Olszewski (Polska): *Études sur l'Acquisition des techniques par les pays non-initiateurs*; też w jęz. polskim: „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 3/1971 s. 565—575; R. A. Buchanan (W. Brytania): *The British Contribution to Technological Innovation in the Eighteenth and Nineteenth Centuries*; M. Daumas (Francja): *Utilisation de la nouvelle technique en France*; M. Kranzberg (St. Zjednoczone): *The Acquisition of New Technology in the United States in the XIXe Century*; S. W. Szuchardin: *Ispolzowanie nowoj techniki w Rosii*.

⁶ „Bulletin Signalitique” nr 522: *Histoire des Sciences et des Techniques*, Centre National de la Recherche Scientifique. Vol. XXV: 1971 nr 2.

¹ Zasady głosowania na Zgromadzeniu określa art. 13 statutu Sekcji; por. tekst tego statutu w nrze 3/1965 „Kwartalnika”, s. 484—488.

Po otwarciu obrad i zaaprobowaniu protokołu z poprzedniej sesji Zgromadzenia² przyjęto jednomyślnie w skład Sekcji komitet narodowy Australii, którego przedstawiciel brał udział w dalszych obradach. Skreślono natomiast z listy członków komitety narodowe Brazylii i Luksemburga, które w ostatnich latach nie utrzymywały z Sekcją żadnego kontaktu.

Sprawozdanie z działalności Sekcji w latach 1968—1971 złożyli: przewodniczący I. B. Cohen (Stany Zjednoczone), sekretarz generalny R. Taton (Francja) i skarbnik D. A. Wittop Koning (Holandia).

W okresie sprawozdawczym pod patronatem i z pomocą finansową Sekcji zorganizowano łącznie 10 sympozjów: w Dubrowniku, Florencji, Pradze, Pont-à-Mousson (Francja), Brnie, Aarhus (Dania), Freibergu (NRD), Zagrzebiu, Weil der Stadt (NRF) i Linzu (Austria)³. Prócz tego Sekcja brała udział w przygotowaniu sympozjów, które odbyły się w Moskwie i Leningradzie w ramach XIII Kongresu Historii Nauki⁴. Przy współudziale Sekcji opublikowano 7 pozycji wydawniczych, w tym 15-zeszytowe *Akta XII Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki*, 7 zeszytów (przeważnie podwójnych) kwartalnika „Archives Internationales d'Histoire des Sciences” oraz 3 tomy „Organonu”, wydawanego przez Zakład Historii Nauki i Techniki PAN.

Sprawozdanie finansowe wykazało, że Sekcja — pomimo podwojenia wysokości składek członkowskich⁵ — miała w trzechleciu 1968—1970 poważny deficyt, który spowodował wyczerpanie rezerw, pozostałych z trzechlecia poprzedniego. Zostało to wywołane z jednej strony dużą liczbą subwencionowanych sympozjów, a z drugiej — wzrostem kosztów wydawania „Archives” z 1205 dolarów w poprzednim trzechleciu do 3200 dol. Subwencja „Organonu” natomiast nie tylko nie uległa powiększeniu, ale spadła z 673 dol. w latach 1965—1967 do 462 dol. Wydatki Komitetu Kopernikowskiego wyniosły w ostatnim trzechleciu 613 dol.

Wysokie koszty „Archives” związane były z rozrachunkami likwidacyjnymi z francuskim wydawcą, który wycofał się z umowy o publikację czasopisma, w wyniku czego przestało się ono ukazywać po wydaniu rocznika za 1970 r. W tej sytuacji Zgromadzenie Ogólne przystało na propozycję Międzynarodowej Akademii Historii Nauki przejęcia pełnej odpowiedzialności za tę publikację⁶. Zgromadzenie postanowiło jednocześnie, że Sekcja podejmie wydawanie wewnętrznego biuletynu informującego o działalności Sekcji, jej organów oraz należących do niej wydziałów naukowych i komitetów narodowych.

W dalszym ciągu obrad Zgromadzenie omówiło i przyjęło sprawozdania komisji i komitetów Sekcji oraz ich plany działalności. Kolejno zajmowano się komisjami: Bibliografii (która zaproponowała zmianę swej nazwy na: Komisja Źródeł do Historii Nauki), Dokumentacji, Wydawnictw (z Polski wszedł do tej komisji W. Voisé), Nauczania (komisja ta ma być przeorganizowana i zajmować się także kształceniem kadr badawczych w zakresie historii nauki), Przyrzędów Naukowych, Historii Nowoczesnej Fizyki Teoretycznej (honorowym przewodniczącym tej komisji jest L. de Broglie, z Polski należy do niej A. Trautman).

² Por. sprawozdanie z tej sesji w nrze 1/1969 „Kwartalnika”, s. 214—217.

³ Por. sprawozdania z sympozjów: Leonardowskiego we Florencji, na temat wdrażania postępu technicznego w Pont-à-Mousson i na temat historii badań nad złożami surowców mineralnych we Freibergu w nrach: 4/1969 (s. 775—777), 1/1971 (s. 208) i 2/1971 (s. 497—499) „Kwartalnika”.

⁴ Por. wykaz tych sympozjów we wstępnej informacji o Kongresie w nrze 3/1971 „Kwartalnika”, s. 729—730.

⁵ Por. sprawozdanie cytowane w przypisie 2, s. 217.

⁶ Por. niżej w niniejszym numerze informację o Zgromadzeniu Ogólnym tej akademii.

Następnie uchwalono powołanie Komisji Polityki Naukowej, która będzie zajmowała się zagadnieniami teorii rozwoju nauki oraz teoretycznymi podstawami organizacji działalności naukowej i zarządzania nią, a m.in. zagadnieniami logiki, psychologii, socjologii i ekonomiki nauki⁷, przewodniczącym tej komisji został D. J. de Solla Price (Stany Zjednoczone), jednym z dwu sekretarzy — Z. Kowalewski, a w jej skład wszedł z Polski prócz tego B. Walentynowicz.

Przewodniczący Komitetu Kopernikowskiego J. Bukowski poinformował Zgromadzenie o programie projektowanych na wrzesień 1973 r. w Toruniu sesji naukowych (pod ogólną nazwą: Colloquia Copernicana) oraz o innych elementach obchodów 500-lecia urodzin Kopernika⁸. Zgromadzenie wezwało wszystkie komitety narodowe do uczczenia tej rocznicy na swoim terenie oraz do współdziałania z Komitetem Kopernikowskim. W toku dalszych obrad przyjęto sprawozdanie Komitetu Keplerowskiego, który zakończył działalność zorganizowaniem 3 sympozjów (w Weil der Stadt, Linzu i Leningradzie), związanych z 400-leciem urodzin Keplera, oraz sprawozdanie afiliowanego do Sekcji na prawach wydziału naukowego Komitetu Międzynarodowej Współpracy w Zakresie Historii Techniki (sprawozdanie tego komitetu złożył jego przewodniczący E. Olszewski)⁹.

W ostatnim trzyleciu duże postępy poczyniła współpraca Sekcji z niektórymi międzynarodowymi uniami naukowymi. Pod auspicjami zarówno Międzynarodowej Unii Geologicznej, jak i Sekcji Historii Nauki działa Międzynarodowy Komitet Historii Nauk Geologicznych¹⁰, rozpoczęły działalność komisje: Historii Matematyki i Historii Oceanografii¹¹, a o powiązanie z Sekcją wystąpiła Komisja Historii Myśli Geograficznej Międzynarodowej Unii Geograficznej (w imieniu komisji wniosek ten zgłaszał J. Babcz). Współpracę nawiązano prócz tego z uniami: Astronomiczną oraz Fizyki Czystej i Stosowanej dla wspólnego przygotowania publikacji z zakresu historii astronomii i historii fizyki.

Zapoczątkowano również bliższe kontakty z Sekcją Logiki, Metodologii i Filozofii Nauki Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki: wspólnie powołano komisję, która ma przygotować program współpracy.

Wobec tego, że Międzynarodowa Akademia Historii Nauki na swym Zgromadzeniu Ogólnym w dniu 21 VIII 1971 uchwaliła umieżależnienie się tej akademii od Sekcji¹², konieczne było wprowadzenie odpowiednich zmian w statucie Sekcji, który m.in. wśród celów jej działalności wymieniał w pktcie e art. 1 finansowanie prac Akademii. Zgromadzenie podjęło zatem jednogłośnie uchwałę o nowelizacji statutu; polega ona na skreśleniu wspomnianego pktu e w art. 1, a także całego art. 9, określającego uprawnienia Sekcji w stosunku do Akademii¹³.

W przedstani punkcie porządku dziennego powołana wcześniej Komisja Wyborcza przedstawiła kandydatury do nowej Rady Sekcji, której 3-letnia kadencja

⁷ Powołana przed 3 laty komisja przygotowawcza (por. sprawozdanie cytowane w przypisie 2, s. 216) nie uznała natomiast za celowe utworzenia — przynajmniej na razie — autonomicznego wydziału naukowego polityki naukowej.

⁸ Por. np. w nrze 4/1971 „Kwartalnika” (s. 859) informację o posiedzeniu Komitetu Kopernikowskiego.

⁹ Por. niżej w niniejszym numerze informację o Zgromadzeniu Ogólnym tego komitetu.

¹⁰ Komitet ten zorganizował m.in. sympozjum we Freibergu, por. przypis. 3.

¹¹ Zgromadzenie Ogólne uchwaliło formalne powołanie tych komisji. Por. wyżej w niniejszym numerze informację o projektowanym przez Komisję Historii Matematyki nowym czasopiśmie.

¹² Por. informację cytowaną w przypisie 6.

¹³ Por. w przypisie 1 informację o polskim tekście statutu.

rozpoczęła się 1 I 1972. Spośród 8 wybranych członków Rady¹⁴ 6 otrzymało wszystkie 58 głosów, jedynie nowy przewodniczący J. Needham (Wielka Brytania) uzyskał 6 głosów mniej, a zastępca sekretarza J. Smolka (Czechosłowacja) — 12 głosów mniej. Wobec tego, że kilka osób wybrano zaocznie, konieczne było zastrzeżenie co do uzyskania ich zgody. Gdy zatem wybrany sekretarzem O. Pedersen (Dania) nie zgodził się na objęcie tego stanowiska, uzgodniono w ciągu dalszych miesięcy, że przejmie on funkcję skarbnika, a sekretarzem generalnym został F. Greenaway (Wielka Brytania), wybrany pierwotnie skarbnikiem. W skład Rady wszedł także z urzędu poprzedni jej przewodniczący I. B. Cohen.

Na zakończenie obrad przyjęto — na razie półoficjalne — zaproszenie narodowego komitetu japońskiego do odbycia kolejnego, czternastego Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki w jednym z miast japońskich.

Eugeniusz Olszewski

ZGROMADZENIE OGÓLNE MIĘDZYNARODOWEJ AKADEMII HISTORII NAUKI

W dniu 21 sierpnia 1971 r., w czasie XIII Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki, odbyło się w Moskwie Zgromadzenie Ogólne Międzynarodowej Akademii Historii Nauki.

Według publikacji, przygotowanej przez Akademię z okazji tego kongresu¹, a obejmującej m.in. wykaz wszystkich członków Akademii od jej założenia w 1929 r., liczyła ona w połowie 1971 r.² 199 członków czynnych, w tym 90 — rzeczywistych i 109 — korespondentów, oraz 5 członków honorowych³. Publikacja podaje także podział, pochodzących z 37 krajów, 204 członków według ich specjalności: ogólnymi zagadnieniami historii nauki zajmuje się 31 osób (w tym 3 członków polskich: H. Barycz, B. Suchodolski, W. Voisé), starożytną nauką śródziemnomorską — 12 osób, starożytną nauką azjatycką — 6, nauką średniowieczną i odrodzenia — 17, nowożytną astronomią — 9, nowożytną matematyką — 26, nowożytną fizyką (wraz z mechaniką) — 26, nowożytną chemią — 9, nowożytnymi naukami biologicznymi i medycznymi — 48, nowożytnymi naukami o Ziemi — 5 (w tym B. Olszewicz), historią techniki — 15 (w tym E. Olszewski).

Liczba członków polskich wydatnie powiększyła się w wyniku wyborów przeprowadzonych na moskiewskim Zgromadzeniu Ogólnym: wśród 57 osób powołanych na członków korespondentów znaleźli się: W. Hubicki, K. Opałek, P. Rybicki i E. Rybka⁴, a wśród 23 członków korespondentów, którzy otrzymali członkostwo

¹⁴ Informację o nowym składzie Rady podano w nrze 3/1971 „Kwartalnika”, s. 731. W informacji tej mylnie podano imię japońskiego członka Rady Masao Watanabe jako Tadashi.

¹ *Académie Internationale d'Histoire des Sciences (fondée en 1929). Historique et statuts. Index biographique (arrêté au 30 juin 1970)*. Moscou 1971. Publikacja ta została uzupełniona przez wydrukowany staraniem nowych władz Akademii dodatek: *Supplément à l'„Index biographique” (arrêté au 1er novembre 1971)*.

² Wprowadzie informacja na karcie tytułowej określa datę sporządzenia wykazu na 30 VI 1970, ale uwzględniono w nim także śmierć kilku członków, która nastąpiła w ciągu dalszych 12 miesięcy.

³ Lista członków na koniec 1969 r. obejmowała 209 członków czynnych oraz 5 członków honorowych; por. informację o składzie Akademii w nrze 2/1970 „Kwartalnika”, s. 460.

⁴ Prof. Rybce wręczono poza tym w czasie Zgromadzenia dyplom honorowego członkostwa radzieckiego Wszechzwiązkowego Towarzystwa Astronomiczno-Geodezyjnego.